

УДК 316.47

Любов як суб'єктивний корелят міжособистісних стосунків: наукові спроби визначення поняття та спроби вимірювання

О.П. ЗОЛОТНЮК

Київський національний університет ім.Т.Шевченка, м. Київ, Україна,
E-mail: alisazolotnyik@gmail.com

Авторське резюме

Дана стаття присвячена огляду наукового вивчення феномена любові. Спроби наукового пізнання представлені у вигляді розроблених соціологами і психологами теорій любові, на основі яких дане почуття визначається, класифікується і вимірюється. У статті запропоновані до огляду найбільш популярні теорії вивчення любові: триангулярна теорія любові за Робертом Дж. Стернбергом, класифікація стилів любові за Джоном Аланом Лі та трансформаційна концепція Е.Гіденса. Важливість вивчення даної тематики пояснюється суб'єктивним визначенням респондентів ролі любові як кореляту міжособистісних стосунків. Любов розглядається як фактор, що виступає як мотивом шлюбу так і компонент, що забезпечує його міцність. Складність наукового розуміння любові полягає у відсутності чітких емпіричних референтів для фіксації. Запропоновані до огляду теорії підтверджують свої наукові гіпотези шляхом застосування специфічних методик вимірювання. Пропонуються до огляду: шкала любові та симпатії З.Рубіна, шкала відношення до любові Хендрік С і Хендрік К. (Love Attitude Scale) та шкала любовних відносин Мунро-Адамса. Дані методології широко застосовуються і в сучасному науковому дослідженні, піддаючись модифікаціям та адаптації в залежності від культурних особливостей респондентів. Феномен любові потребує більшого наукового вивчення, з метою його подальшої категоризації, потребою підбору більшого спектра методик та необхідністю включення вивчення цього компонента у соціологічне обстеження міжособистісних стосунків.

Ключові слова: любов, закоханість, почуття, міжособистісні стосунки, вимірювання, методика, соціологічне дослідження.

© О.П. Золотнюк, 2015

Love as a subjective correlate of interpersonal relationships: attempts of defining of the concepts and methods of measurement

O.P. ZOLOTNYIK

T. Shevchenko national university of Kyiv, Kyiv, Ukraine, E-mail: alisazolotnyik@gmail.com

Abstract

This article is devoted to overview the scientific study of the phenomenon of love. Attempts of scientific knowledge presented by developed by sociologists and psychologists love theories, which defined, classified and measure this phenomenon. The paper proposed to review the most popular theory of love studying: the triangular theory of love for Robert J. Sternberg, classification styles love for John Alan Lee and transformational concept of A. Giddens. The importance of studying this subject is explained by the subjective definition by respondents of the role of love as correlates of interpersonal relationships. Love is considered as a factor that acts as a marriage motive and components, which ensures its durability. The complexity of the scientific understanding of love is the absence of clear empirical referents for fixation. The examined theory reaffirms their scientific hypotheses through the use of specific methods of measurement. It is offered for review: Scale of love and sympathy by Z. Rubin, Love Attitude Scale by Hendrick C. and Hendrick S. and scale of romantic relationships by Munro-Adams. These methodologies are widely used in modern scientific research, been undergo with modifications and adaptation depending on the cultural characteristics of the respondents. The phenomenon of love needs more scientific study with the aim of further categorization, require range of techniques selection and should be included as a component in the sociological survey of interpersonal relationships.

Keywords: love, amorousness, feelings, interpersonal relationships, measurement methods, sociological research.

Постановка проблеми. Інтерес до вивчення феномена любові проявляють різноманітні науки, серед яких соціологія посідає провідне місце. Підвищений інтерес до вивчення любові обумовлений, перш за все, необхідністю отримання наукового знання про цей феномен, надання конкретизації його визначенню, розробці класифікацій, а по-друге, пояснюється позиціонуванням цього фактора як регулятора взаємовідносин між чоловіком та жінкою. «Любов» виступає і як мотив вступу до шлюбу, і як фактор регуляції задоволеності шлюбом, і як чинник забезпечення стабільності шлюбу. Спроби дати визначення цьому феномену розділили вчених на дві основні групи. Першу групу представляють дослідники, що вважають любов емоцією, друга ж група апелює до соціального походження цього явища. Складність вивчення даного феномена пов'язана з тим, що існує багато суміжних за емоційним навантаженням і способом виникнення відчуттів, що нечітко розмежовуються у свідомості особи. Також проблемна ситуація полягає у складності виокремлення емпіричних референтів для фіксації даного феномена, що ускладнює процедуру вимірювання.

Аналіз досліджень і публікацій. Класики у вивченні феномена любові: Е. Фромм [10], Роберт Стернберг [21], Е. Гіденс [16]. Вивчення любові як мотиву вибору шлюбного партнера представлено у роботах Н.Г. Юркевич, С.В. Ковальова, В.В. Бусарова. Зникнення любові у відносинах як мотив до розірвання відносин або шлюбу вивчається у С.В. Петрушина, Е.Г. Ейдемиллер [9]. Роль любові у міжособистісних стосунках висвітлена у роботі Обозова Н.Н. «Психологія міжособистісних стосунків» [8]. Любов як фактор впливу на за-

доволеність та міцність шлюбу вивчається у роботах Дмитренко А.К. [3], Клапець О.Я. [6]. Висвітлення методик вимірювання любові: Бардіс П.Д. «Вимірювання любові» [12], Балтер Р., Волкер Л. [14], Хендрік С., Хендрік К. «Теорія і метод любові» [17] Аналіз спеціальної літератури та моніторинг проведених з тематики дослідження виявив, що визначення поняття любові потребує уточнення, виокремлення та розробки емпіричних референтів та підбору адекватних методик.

Мета дослідження – здійснити огляд існуючих соціо-психологічних способів детермінацій та класифікації феномена любові та способів її вимірювання.

Виклад основного матеріалу. Переживання почуття любові є важливим суб'єктивним моментом. Робота над виокремленням характеристик даного відчуття продемонструвала наявність як універсальних проявів, так і соціально-культурних відмінностей. Спроби наукового вивчення любові дало можливість поглянути на неї з кардинально різних сторін. Любов розглядалась як засіб комунікації, що здатен долати стратифікаційні бар'єри (Н. Луман), а інші навпаки вважають, що сила любові проявляється в залежності від соціального походження партнерів і може мати місце в конкретному соціальному прошарку, виступаючи як символічний капітал (П. Бурд'є). Любов вивчається як емоція, з залученням демонстрації психо-соматичних показників проявів цього відчуття і, всупереч цьому, любов представляють як соціальний конструкт, апелюючи до спільності проявів у подібних типах суспільства. Наукова зацікавленість дошлюбною та шлюбною поведінкою (як компонентів глибинного розуміння міжособистісної взаємо-

дії у напрямку аналізу сім'ї виявила, що вивчення любові є необхідним етапом. Вивчаючи особливості дошлюбної поведінки, чинники вибору шлюбного партнера, мотиви вступу до шлюбу та задоволеність шлюбом – дослідники постійно стикались з суб'єктивною оцінкою значимості для респондентів компонента любові на всіх цих етапах. Проведене у 2010 році дослідження під назвою «Молодь України» [7] підтверджує важливість любові як основного мотиву вступу до шлюбу. Згідно із цим дослідженням, 60% респондентів сучасної молоді першочерговим мотивом вступу у шлюб вказують любов, бажання бути поряд з коханою людиною.

Розрізнення почуттів за рівнем їх інтенсивності дозволило відокремити почуття любові від інших схожих за проявами, але не тотожних відчуттів.

Дослідники Берштейд (Berscheid) і Волстер (Walster) [13] демонструють своє бачення різниці між пристрасною любов'ю і дружньою любов'ю. Дружня любов – це почуття, що відчувають один до одного двоє людей, коли їхні ідеї переплітаються. Пристрасна любов – стан інтенсивної туги за єднанням з іншим і пов'язана з виконанням обов'язків і екстазом. Пристрасна любов набагато емоційно інтенсивніша, ніж дружня любов. Пристрасна любов відрізняється від дружньої любові в її крихкості і в її зв'язку з сексуальним бажанням. Пристрасна любов постає як менш тривалий, але більш сексуально інтенсивний тип любові. Передбачається, що палке кохання існує на початку відносин, а потім переростає в дружню любов. Дана дихотомія «пристрасна любов» і «партнерська любов» цікаві для соціологічного вивчення, оскільки, на думку Берштейда і Волстера, саме такі трансформації любові (від пристрасної до дружньої) характерні для сімейних відносин. Можна зробити припущення, що складовий компонент пристрасної любові – пристрасть – з плином часу та рутинністю відносин відходить на задній план. Стан закоханості більш тимчасово-інтенсивний і менш поширений, ніж кохання, і він пов'язаний з сексуальним бажанням, підвищенням самооцінки особливо, коли це відчуття взаємне. Саме розрізнення відчуття закоханості і відчуття кохання має важливе значення як на науковців (з метою більш чіткої диференціації понять та окреслення меж цього відчуття), так і для самих учасників відносин, котрі ці відчуття переживають. Варто підкреслити, що закоханість є певною фазою, нестійким станом свідомості. Вона може або завершитись, або трансформуватись у більш стійке почуття – почуття любові.

Дослідник С.В. Ковальов [5] вважає, що перші прояви закоханості можуть виражатись з ранніх років. Автор наводить вікову періодизацію закоханості. Вже у віці трьох років (перший період) хлопчику чи дівчинці починає

дуже подобатися (за ознакою певної статі) інша дитина одного з ними або більш старшого (що більше властиве дівчаткам) віку. Другий період – вік семи-восьми років, коли напівдитяча закоханість проявляється у взаємній ніжності і жалю. Третій період – підлітковий вік (12-13 років), коли почуття до людини протилежної статі виражається в зростаючій тязі до спілкування, великому інтересі до об'єкта любові і своєрідному фетишизмі (коли особливо приваблює якийсь один компонент зовнішності). Четвертий період – юнацький вік (15-17 років), коли закоханість носить майже «дорослий» характер, оскільки ґрунтується на потязі до глибокої особистої інтимності, прагненні пізнати особистість об'єкта закоханості.

Закоханість, як правило, викликається чисто зовнішньою привабливістю людини і навіть окремими рисами зовнішності. Проте, розмірковуючи про коректність даної періодизації, варто апелювати до соціально-сформованого першоджерела таких відчуттів – любов та закоханість. Закоханість у настільки ранньому віці в суб'єктів не може мати місця, оскільки не відбуваються повноцінна взаємодія та інтеракція. Проте існують наукові дослідження, котрі говорять про те, що любов та її прояви (серед яких закоханість має місце) – це емоція. На користь аргументу про доцільність розгляду любові як різновиду емоції, дослідники зосереджувались на тимчасових кон'юнктурних моментах любові, або «любовних стрибках». Також мали місце зауваження про те, що існує чимало свідчень універсальності романтичної любові в різних культурах, у різний історичний час, і серед всіх вікових груп. Дослідження також показують, що можуть бути універсальні невербальні ознаки любові, подібно до того, що відбувається з іншими базовими емоціями. Ці ознаки включають м'якість і ніжність виразу обличчя, пильного погляду, а також безліч інших видів поведінки, у тому числі обійми і поцілунки, які є загальними у всіх суспільствах. Тобто, якщо припустити, що любов та її прояви є емоцією, – то вікова періодизація закоханості С.В. Ковальова може бути застосована для розуміння цього феномена. Якщо ж притримуватись уявлення про соціальне походження цього відчуття (що є більш прийнятним для соціологічного розуміння), то запропонована періодизація не є прийнятною.

Наукове вивчення любові пов'язане з розробленою Робертом Дж. Стернбергом триангулярною теорією любові [21]. В основі цієї теорії – трьохкомпонентна складова. Таким чином, інтимність, пристрасть і рішення / зобов'язання являються точками трикутника, що, взаємодіючи та поєднуючись, дають змогу говорити про наявність восьми типів любові. Інтимність як компонент (у першу чергу емоційного або афективного характеру) включає в себе почуття тепла, близькості, зв'язку

та пов'язаності в любовних відносинах. Пристрасть – мотиваційний компонент і складається з рушіїв, які беруть участь в романтичному і фізичному потязі. Компонент рішення / зобов'язання в значній мірі є пізнавальним і являє собою як короткострокові рішення, так і довгострокові зобов'язання з підтримки цієї любові. Темпоральна особливість цього компонента полягає в тому, що відносини, що базуються на ньому, характеризуються більшою стабільністю та тривалістю, натомість як для пристрасної любові характерні короткотривалі стосунки. Типи любові за Робертом Дж. Стернбергом можна розташувати у певному порядку: починаючи від «Відсутності любові» (цей тип любові не включає жодного з запропонованого автором компонента) та до любові «Довершеної / ідеальної», що містить усі три компоненти. Тепер детальніше про проміжні різновиди любові. Симпатія (інтимність поодиноці) – це такі міжособистісні відносини, що є по суті дружбою. Вони містять тепло, інтимність, близькість та інші позитивні емоційні переживання, але відсутність компонентів пристрасності та зобов'язань роблять цей тип відчуттів неповноцінним. Пристрасна любов (пристрасть поодиноці) є інтенсивним почуттям, «любов з першого погляду», досвід, який характеризується високим залученням у життя об'єкта закоханості та виникнення і переживання збудження при відсутності будь-якої реальної емоційної близькості і зобов'язань. Характерним для цього типу є те, що пристрасть може як з'являтися, так і зникати зовсім неочікувано та швидкоплинно. У придуманій любові партнери мають зобов'язання один перед одним, але не мають інтимного емоційного зв'язку і пристрасного потягу. Цей тип любові часто спостерігається наприкінці довгострокових відносин. Романтична любов (інтимність + пристрасть) складається з почуття близькості і зв'язку у поєднанні з сильним фізичним потягом. Дружня любов (інтимність + рішення / зобов'язання) по суті довгострокова, стабільна і характеризується високим вмістом емоційної близькості. Цей тип любові можна спостерігати в довгострокових шлюбах, у яких сексуальний потяг зник. Пари, які переживають сліпу любов (пристрасть + рішення / зобов'язання) засновують свої зобов'язання один перед одним на пристрасності, а не на глибокій емоційній близькості. Цей вир відносин, як правило, нестійкий і учасники взаємодії можуть демонструвати схильність до ризику звільнення від зобов'язань. Цікавою перспективою розвитку для подальшого застосування запропонованих Дж. Стернбергом типів любові і вивчення способів поєднання у парі різних типів любові. Наприклад, коли один учасник взаємодії проявляє пристрасний тип любові, а другий демонструє прояви придуманої любові. Варто зауважити, що дана модель знайшла

свою сучасну обробку і адаптацію. Так, у статті Екимчик О.О. «Результати адаптації методики «трикутна шкала любові Р. Стернберга» [4] представлені результати сумісної з Крюкової Т.Л. роботи. Процедура з адаптації містила прямий і зворотний переклад формулювань тверджень з врізуванням семантичних особливостей російської мови, а також перевірку шкал шляхом залучення психометричних методів на надійність. У висновках до свого дослідження автор говорить про успіх адаптації, що набув підтвердження через показники Кронбаха та середньої міжпозиційної кореляції.

Провівши соціологічне дослідження на основі з залученням інтерв'ювання одружених респондентів, канадський соціолог Джон Алан Лі [18] запропонував виділити три основні стилі любові. Перший стиль – ерос – за домінують ознаку у виборі партнера позиціонує концентрацію уваги на фізичній красі, тілесній та духовній пристрасності. Еротичні коханці – це конкретний фізичний тип, схильний до миттєвого кохання людини з незнайомцем (тобто, здатність пережити «любов з першого погляду»). Така особа швидко стає заклопотана приємними думками пов'язаними з об'єктом еротичної любові, відчуває інтенсивну потребу в щоденному контакті. Еротична любов також має сильний сексуальний компонент, де на першому місці стоїть візуальна насолода і тактильне задоволення. Основною метою другого стилю любові – людус – є зосередження індивіда на прагненні до отримання численних сексуальних перемог, орієнтуючись на міжособистісну взаємодію як певну гру. Людус-коханець не збирається будувати з нинішнім партнером (або партнерами) в будь-яких майбутніх життєвих і не має бажання бачити партнера занадто часто, вважаючи, що брехня і обман є виправданими. Такий тип відносин характеризується неперебірливістю партнерів та нетривалістю стосунків. Третій основний стиль любові – сторге. Ця любов описується Джоном Аланом Лі як «Любов без лихоманки або дурості». Типовий сторгік-коханець розглядає партнера як «старого друга», не відчуває інтенсивних емоцій і фізичного потягу до партнера, вважає за краще говорити і брати участь у спільних інтересах з партнером. Для сторгік-коханця, любов є продовженням дружби і важливою частиною життя, але не цінною метою сама по собі. Поєднання цих основних трьох типів любові продукує ще три додаткові типи: манія (любов-одержимість), прагма (реалістична і практична любов), арапе (безкорислива любов). Розмірковуючи над можливими перспективами подальшого розвитку даної класифікації, дослідникам варто поглянути на неї з точки зору динаміки розвитку. Дослідження може бути пов'язане з тим як еротичні коханці з плином часу та інтенсивністю міжособистісної взаємодії можуть

втратити сексуальний інтерес, але утворити сторгик-пару. Соціологічне вивчення впливу феномена любові на соціальну поведінку людей дозволило виявити факт існування залежності між індивідами один від одного. Так, Е.Гіденс, фіксує факт трансформації інтимності, говорить про існування «нав'язливих взаємовідносин», в яких сам факт відносин виступає об'єктом поганої звички [16, с. 90]. У чоловіків такий тип залежних відносин складається з тими особами, до яких вони відчують глибоку прив'язаність. Проте факт існування цієї прив'язаності – залежності самим чоловіком не усвідомлюється. Жінки цей тип залежних відносин частіше переживають у контексті шлюбних відносин у випадку возвеличення своєї домашньої ролі. Великою заслугою Е. Гіденса є акцентуація уваги на трансформаційному процесі інтимних стосунків, що причинені трансформацією інституту шлюбу. Приділяючи увагу історичному контексту, автор, серед форм виявлення любовних почуттів, виокремлює романтичну любов та любов злиття. «Романтична любов передбачає, що може бути встановлений тривалий емоційний зв'язок з іншою особою на основі зв'язків, що внутрішньо присутні в самому цьому зв'язку. Ця любов виступає передвісником відносин у чистому вигляді» [2].

Другий аспект чистих відношень – любов-злиття базується на основі рівноцінної емоційної віддачі і її отримання. Саме такий тип любові робить сексуальне задоволення ключовим елементом шлюбних відносин, всупереч романтичній любові, де це задоволення вважається гарантованим самою силою любові.

Способи вимірювання любові. Спеціальною методикою для виявлення виокремлених Джоном Аланом Лі стилів любові стала «Шкала відношення до любові» або ж Love Attitude Scale (LAS), розроблена Хендрік С. і Хендрік К. у 1986 р. [17] Перші наукові здобутки з застосування цієї шкали підтвердили припущення Алана Лі про те, що успішність відносин залежить від сумісності стилів любові. Подальше застосування даної шкали продемонструвало можливість впливу різних стилів любові на ступінь задоволеності інтимними відносинами на різних життєвих етапах. Для здійснення спроби кількісної фіксації вираження показників любові, дана методика містить 42 твердження, по 7 з яких присвячені окремому типу любові (Eros, Ludus, Storge, Pragma, Mania, Agape). Внутрішня надійність даної методики коливається в залежності від стилю любові в проміжку між 0,69-0,83.

Сучасне застосування даної методики продемонстроване у роботі «Дослідження фактора структури любові з залученням шкали відношень на прикладі Малазії» [15]. Вибірку склали 200 респондентів віком 20-25 років, що переживали відчуття любові. Будуючи свої висновки на основі високого показника Крон-

баха для всіх виявлених типів любові (з найнижчим показником для людус-любові), автори підтверджують можливість застосування даної методики для малайзійських респондентів та можливість її використання у крос-культурних дослідженнях. Перевага у застосуванні цієї шкали вбачається в тому, що вона дає можливість зафіксувати переживання любові на різних етапах відносин, навіть на початкових, коли прояви любові не є чітко вираженими, а також дозволяє зробити припущення про функціональну сторону любові. Автори проведеного дослідження закликають до застосування даної методики у крос-культурних дослідженнях з метою виявлення універсальних та відмінних проявів любові. З прикладом застосування даної методики у дослідженні слов'янської країни можна ознайомитись у роботі «Дослідження і огляд відношення до любові у Сербії» [11].

Шкала Любовних відносин Мунро-Адамса (1978)[19], що вперше була застосована для вивчення любовних проявів у африканських спільнотах, включає в себе три аспекти любові. Перший – романтичний ідеалізм, що уособлює любов як зміст всього життя, другий – романтична сила, що вбачає любов як потужну силу. І останній рівень – подружня любов. Дана шкала знайшла своє застосування у крос-культурних дослідженнях. Так дослідження Стоунса, що охопило 375 студентів з Південної Африки, та залучення досвіду попередніх крос-культурних досліджень проведених у США і Уганді дозволило дійти висновку про те, що показник Романтичної сили для країн Південної Африки, США, Уганди – є однаковим, в той час як аспект Романтичного ідеалізму і подружньої любові для африканських респондентів є низьким у порівнянні з цими країнами [20]. Широко застосовується у науковому вивченні любові розроблена З. Рубіном «шкала любові і симпатії». «Елементи шкали відображають три основні напрямки вираження любові: Почуття прив'язаності («мені було б тяжко жити без...»), почуття турботи про іншу людину («я зроблю що завгодно для...»), почуття довіри/інтимності («я відчуваю, що можу покластися на...») [1, с. 596]. Шкала симпатії фіксує ступені поваги, ступінь захоплення та ступінь сприйняття подібності об'єкта оцінки з респондентом. Методика З. Рубіна знайшла свою подальшу розробку на основі модифікації Л.Я. Гозман, Ю.Е. Альшиної, внаслідок чого кількість тверджень з 13 була зменшена до 9. Даний тест має на меті виявлення почуття, що переважає у респондента: любов чи симпатія. Оглянуті методики найчастіше включені у дослідження сімейних відносин. Проте варто враховувати обмеженість їх евристичних можливостей, оскільки дані методики розроблялись для підтвердження висунутих їх авторами теорій.

Висновки. Вивчення феномена любові являється необхідним етапом для розуміння міжособистісних стосунків. Суб'єктивне визначення респондентами «любові» та пов'язаних з нею відчуттів вимагає науковообгрунтованої детермінації. Складність розуміння полягає у полярності ідей щодо походження «любові», а також відсутності чітких емпіричних референтів для фіксації. Розробки зарубіжних дослідників дозволяють внести певну конкретизацію у визначення любові, надати цьому феномену деяких універсальних ознак, а також виділити різновиди проявів цього явища. Так, під час вивчення любові варто відрізнити симпатію та закоханість, що різняться за своїми темпоральними характеристиками та включеністю компонентів. Роберт Дж. Стернберг – автор триангулярної теорії любові – в основу розуміння даного феномена вкладає компоненти: інтимність, пристрасть і рішення / зобов'язання, що у своїй взаємодії продукують різні типи любові. Дана класифікація демонструє широкий спектр міжособистісних стосунків, і може бути використана для вивчення феномена любові.

Проте, подальший напрямок розробки вбачається у розширенні кількості компонентів, що набувають місця у ході трансформаційних процесів. Саме на таку трансформацію інтимних стосунків звертає увагу Е. Гіденс, що окрему увагу приділяє романтичній любові та любові-злитті. Особливість погляду Е. Гіденса на відносини полягає в ідеї їх розгляду як один з варіантів поганої звички (поряд з алко-

голізмом), коди учасники взаємодії відчувають певну залежність один від одного. Джон Алан Лі також пропонує типологію любові, виокремлюючи в кожному типі своєрідну поведінку учасника взаємодії. Питання вимірювання любові є малорозробленим. На сьогоднішній день найбільш застосованими і адаптованими є методики: Love Attitude Scale – шкала відношення до любові, шкала Любовних відносин Мунро-Адамса, шкала любові і симпатії З. Рубіна. Запропоновані до огляду методики підтверджують основні постулати теорій їх авторів, демонструючи достатній рівень статистичної валідності тесту.

Проте вони не відображають усього спектра необхідних для вивчення проявів. Подальшої розробки вимагають тести, що були б направлені на розрізнення: наявності відчуттів любові, інтенсивності її проявів, успішності поєднання різних стилів любовних відносин. Для здійснення такої розробки має бути чітке виокремлення емпіричних референтів. Також мають бути залучені дослідження, що вивчають цей феномен не лише в крос-культурному аспекті, а углиблюються у відмінності проявів у межах однієї культури. Так, мають бути виявлені відмінні характеристики вікової особливості у переживанні почуття любові, статусної, гендерної. Напрямом вивчення міжособистісних стосунків є одним з найважливіших для коригування соціодемографічної поведінки та вимагає розуміння феномена любові як кореляту стосунків та запоруки міцності шлюбу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Аткинсон Р.Л. Введение в психологию. Учебник для студентов университетов [Текст] / В.П. Зинченко, А.И. Назарова, Н.Ю. Спомиора. – СПб.: «Пройм-ЕВРОЗНАК», 2003. – 672 с.
2. Гидденс Э. Трансформация интимности [Электронный ресурс]. – СПб.: Питер, 2004. – 208 с. – Режим доступа: <http://yanko.lib.ru/books/sociology/giddens-transformation.htm>
3. Дмитренко А.К. Социально-психологические факторы стабильности брака в первые годы супружеской жизни: Автореф. дис. канд. психол. наук, 19.00.05 [Текст] / А.К. Дмитренко; КГУ им. Т.Г. Шевченко. – К., 1989. – 21 с.
4. Екимчик О.А. Результаты адаптации методики измерения стилей любви: кросскультурный аспект [Текст] / О.А. Екимчик, Т.Л. Крюкова // Теоретические проблемы этнической и кросскультурной психологии: Материалы Второй Международной научной конференции 26-27 мая 2010 г.: В 2 т. / Отв. ред. В.В. Гриценко. – Смоленск: Универсум, 2010. – Т. 1. – С. 88-92.
5. Ильин Е.П. Психология общения и межличностных отношений [Электронный ресурс] / Е.П. Ильин. – Режим доступа: http://www.e-reading.club/bookreader.php/1031762/Ilin-Psihologiya_obscheniya_i_mezhlichnostnyh_otnosheniy.html
6. Кляпець О.Я. Психологічні чинники вибору молодою людиною цивільного шлюбу: Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 [Текст] / О.Я. Кляпець. – К., 2000. – 238 с.
7. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти [Текст] / За ред. Е.М. Лібанові. – К.: Ін-т демографії та соц. досл. ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. – 248 с.
8. Обозов Н.Н. Психология межличностных отношений [Текст] / Н.Н. Обозов. – К.: Лыбидь, 1990. – 192 с.
9. Эйдемиллер Э.Г. Психология и психотерапия семьи [Текст] / Э.Г. Эйдемиллер, В. Юстицкис. – 3-е изд. – СПб.: Питер, 2002. – 656 с.
10. Фромм Э. Искусство любить [Текст] / Э. Фромм. – СПб.: Азбука-классика, 2004. – 224 с.
11. An Examination and Revision of the Love Attitude Scale in Serbia Bojan Todosijević, Aleksandra Arancic and Snezana Ljubinkovic Department of Psychology, University of Novi Sad, Serbia [Electronic resource]. – Regime to access: https://interpersonaabpri.files.wordpress.com/2010/12/paper-4_an-examination-and-revision.pdf
12. Bardis P.D. The measurement of love: The Orpheus-Eurydice, Zeus and Penelope types [Text] / P.D. Bardis // Social Science. – 1978. – Vol. 53. – P. 33-47.
13. Berscheid E. Physical Attractiveness [Electronic resource] / E. Berscheid, E. Walster // Advances in Experi-

- mental Social Psychology / L. Berkowitz (ed.). – 1974. – Vol. 7. – Regime to access: http://faculty.babson.edu/krollag/org_site/soc_psych/berscheid_attract.html
14. Butler R. Age and responses to the Love Attitude Scale: Consistency in structure, differences in scores [Text] / R. Butler, R.W. Walker, J.J. Skowronski, L. Shannon // *International Journal of Aging and Human Development*. – 1995. – Vol. 40, no. 4. – P. 281-296.
15. Investigating the Factor Structure of the Love Attitude Scale (LAS) with Malaysian Samples Asian [Electronic resource] // *Social Science*. – 2012. – Vol. 8, no. 9 (July). – Regime to access: <http://dx.doi.org/10.5539/ass.v8n9p66>
16. Gidens A. The transformation of intimacy: Sexuality, love and eroticism in modern societies [Text] / A. Gidens. – Stanford, Ca: Stanford university press, 1992. – 212 p.
17. Hendrick C. The Love Attitudes Scale: Short Form [Text] / C. Hendrick, S.S. Hendrick, A. Dicke // *Journal of Social and Personal Relationships*. – 1998. – Vol. 15. – P. 147-159.
18. Lee J.A. A Typology of Styles of Loving [Text] / John Alan Lee // *Bulletin of Personality and Social Psychology*. – 1977. – Vol. 3, no. 2 (January). – P. 173-182.
19. Munro B.E. Correlates of romantic love revisited / B.E. Munro, G.R. Adams // *Journal of Psychology*. – 1978. no.98. – P. 221-214.
20. Personal Relationships Across Cultures / Robin Goodwin Routledge [Electronic resource]. – London. – 1999. – 256 p. – Regime to access: <http://bookre.org/reader?file=1035182>
21. Sternberg R.J.A. Triangular Theory of Love [Text] / Robert J.A. Sternberg // *Psychological Review*. – 1986. – Vol. 93, no. 2. – P. 119-135.
22. Wan Shahrazad W.S. A theory and method of love [Electronic resource] / W.S. Wan Shahrazad, Suzana Mohd. Hoesni, S. Chong, S.S. Hendrick, C. Hendrick // *Journal of Personality and Social Psychology*. – 1987. – Vol. 50, no. 2. – P. 392-402. – Regime to access: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.50.2.392>

Стаття надійшла до редакції 15.04.2015

REFERENCES:

1. Atkinson R.L. Vvedenie v psihologiyu. Uchenik dlya studentov universitetov (Introduction to Psychology. Trainee for university students). – SPb.: «Proym-EVROZNAK», 2003. – 672 p.
2. Giddens E. Transformatsiya intimnosti (The transformation of intimacy). – SPb.: Piter, 2004. – 208 p. – Mode of access: <http://yanko.lib.ru/books/sociology/giddens-transformation.htm>
3. Dmitrenko A.K. Sotsialno-psihologicheskie faktoryi stabilnosti braka v pervyie godyi supruzheskoy zhizni: Avtoref. dis. kand. psihol. nauk, 19.00.05 (Social and psychological factors of stability of marriage in the first years of marriage: Author. dis. Cand. psychol. Sciences, 19.00.05). – K., 1989. – 21 p.
4. Ekimchik O.A. Rezultaty adaptatsii metodiki izmereniya stiley lyubvi: krosskulturnyy aspekt (Results adaptation measurement techniques styles of love: cross-cultural aspect) // *Teoreticheskie problemy etnicheskoy i krosskulturnoy psihologii: Materialy Vtoroy Mezhdunarodnoy nauchnoy konferentsii 26-27 maya 2010 g.: V 2 t.* – Smolensk: Universum, 2010. – Vol. 1. – P. 88-92.
5. Ilin E.P. Psihologiya obscheniya i mezhlchnostnyih otnosheniy (Psychology of communication and interpersonal relations). – Mode of access: http://www.e-reading.club/bookreader.php/1031762/Ilin-Psihologiya_obscheniya_i_mezhlchnostnyih_otnosheniy.htm
6. Klyapets' O.Ya. Psykholohichni chynnyky vyboru molodoyu lyudynoyu tsvyil'noho shlyubu: Dys. ... kand. psykhol. nauk: 19.00.05 (Psychological factors of choice young man civil marriage: Dis. ... Candidate. Psychology. Sciences: 19.00.05). – K., 2000. – 238 p.
7. Molod' ta molodizhna polityka v Ukraini: sotsial'no-demohrafichni aspekty (Youth and youth policy in Ukraine: socio-demographic aspects). – K.: *In-t demohrafiyi ta sots. dosl. im. M.V. Ptukhy NAN Ukrainy*, 2010. – 248 p.
8. Obozov N.N. Psihologiya mezhlchnostnyih otnosheniy (Psychology of interpersonal relations). – K.: *Lybid*, 1990. – 192 p.
9. Eydemiller E.G. Psihologiya i psihoterapiya semi (Psychology and psychotherapy family). – 3-e izd. – SPb.: Piter, 2002. – 656 p.
10. Fromm E. Iskusstvo lyubit (The Art of Loving). – SPb.: *Azbuka-klassika*, 2004. – 224 p.
11. An Examination and Revision of the Love Attitude Scale in Serbia Bojan Todosijević, Aleksandra Arancic and Snezana Ljubinkovic Department of Psychology, University of Novi Sad, Serbia [Electronic resource]. – Regime to access: https://interpersonaabpri.files.wordpress.com/2010/12/paper-4_an-examination-and-revision.pdf
12. Bardis P.D. The measurement of love: The Orpheus-Eurydice, Zeus and Penelope types [Text] / P.D. Bardis // *Social Science*. – 1978. – Vol. 53. – P. 33-47.
13. Berscheid E. Physical Attractiveness [Electronic resource] / E. Berscheid, E. Walster // *Advances in Experimental Social Psychology* / L. Berkowitz (ed.). – 1974. – Vol. 7. – Regime to access: http://faculty.babson.edu/krollag/org_site/soc_psych/berscheid_attract.html
14. Butler R. Age and responses to the Love Attitude Scale: Consistency in structure, differences in scores [Text] / R. Butler, R.W. Walker, J.J. Skowronski, L. Shannon // *International Journal of Aging and Human Development*. – 1995. – Vol. 40, no. 4. – P. 281-296.
15. Investigating the Factor Structure of the Love Attitude Scale (LAS) with Malaysian Samples Asian [Electronic resource] // *Social Science*. – 2012. – Vol. 8, no. 9 (July). – Regime to access: <http://dx.doi.org/10.5539/ass.v8n9p66>
16. Gidens A. The transformation of intimacy: Sexuality, love and eroticism in modern societies [Text] / A.

- Gidens. – Stanford, Ca: Stanford university press, 1992. – 212 p.
17. Hendrick C. The Love Attitudes Scale: Short Form [Text] / C. Hendrick , S.S. Hendrick, A. Dicke // *Journal of Social and Personal Relationships*. – 1998. – Vol. 15. – P. 147-159.
18. Lee J.A. A Typology of Styles of Loving [Text] / John Alan Lee // *Bulletin of Personality and Social Psychology*. – 1977. – Vol. 3, no. 2 (January). – P. 173-182.
19. Munro B.E. Correlates of romantic love revisited / B.E. Munro, G.R. Adams // *Journal of Psychology*.-1978. no.98.- P. 221-214.
20. *Personal Relationships Across Cultures* / Robin Goodwin Routledge [Electronic resource]. – London.- 1999. – 256 p. – Regime to access: <http://bookre.org/reader?file=1035182>
21. Sternberg R.J.A. Triangular Theory of Love [Text] / Robert J.A. Sternberg // *Psychological Review*. – 1986. – Vol. 93, no. 2. – P. 119-135.
22. Wan Shahrazad W.S. A theory and method of love [Electronic resource] / W.S. Wan Shahrazad, Suzana Mohd. Hoesni1, S. Chong, S.S. Hendrick, C. Hendrick // *Journal of Personality and Social Psychology*. – 1987. – Vol. 50, no. 2. – P. 392-402. – Regime to access: <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.50.2.392>

Золотнюк Олеся Павлівна – аспірант
Київський національний університет ім.Т.Шевченка
Адреса: 03680, м. Київ, пр. Академіка Глушкова, 4Д
E-mail: alisazolotnyik@gmail.com

Zolotnyik Olesya Pavlivna – postgraduate
T. Shevchenko national university of Kyiv
Address: 4D, Akademik Hlushkov Av., Kyiv, 03680, Ukraine
E-mail: alisazolotnyik@gmail.com